

AINEAS = „SVETLAN”, „BISTRičANIN”

Koliko je zamršen problem i Ilira *proprie dicti* u pogledu njihovih etnolingvističkih granica i njihovih odnosa prema brojnim manjim i većim okolnim plemenima, koja antički izvori i moderna istraživanja ubrajaju u Ilire, može se videti već na osnovu jednog antičkog izvora (Plin. *O naronskom konventu*), koji je obradio R. Katičić.¹ A što da kažemo o periodu još za to doba drevnom, iz koga nam potiče, kroz pesničku tradiciju, obaveštenje da pod timorjem Tomara neki sveštenici žive asketskim životom, čega nema u ostaloj Heladi, čiji je antički naziv izgleda samo malo izmenjeno ime istih sveštenika Sela? S druge strane ime ovih Sela koji žive u Dodoni, u blizini jednog Iliona, srećemo u imenima reka i u Epiru gde je Dodona, i u Troji gde je Ilion; šta da kažemo što ime trojanskog saveznika, Prijamova rođaka, dinasta Aineje, „rodonačelnika rimske gospode“ srećemo (sa isto toliko verovatnoće kao u gornjem slučaju) u imenu reke u Troji Αἴνιος², reke Αἴνιος u Tesaliji reke i mesta u oblasti tesalskih Peraiba (St. Biz.: Αἰνία . . . πόλις Περραιβῶν, καὶ Αἰνῖνες οἱ ὀλοῦντες καὶ Αἴνιος ποταμὸς ἀὐτῆς³ možda u imenu još jedne reke u Tesaliji, i reke i mesta u Trakiji?⁴ Georgiev navodi ova imena reka i mesta i za njih daje etnološka razjašnjenja, ne pominjući ime Aineje.

Georgiev se ne koleba u pogledu pitanja da li su pomenuta mesta dobila ime po reci, ili obrnuto. On smatra da su mesta nazvana po imenima reka na kojima leže, što je i logičnije: imena reka i planina se primaju, nasleđuju i stamena su, traju više vekova, pa i milenija, dok sa imenima naselja to svakako nije slučaj, čak ni sa imenima većih i značajnijih naselja. Beograd koji je menjao živalj i ime nikada nije bio nazvan po velikim rekama na čijem ušću leži. One su menjale ime, ali u mnogo većim vremenskim rasponima i uvek nezavisno od naziva mesta na svojim obalama. U retkim slučajevima poklapanja toponimima sa imenom reke na čijim obalama leži, kao što je slučaj sa toponimima i hidronimima od ievr. *kleu*⁵, očigledno je da su mesta dobila ime po svom topografskom položaju kraj neke vode, jer je semantičko jezgro imena dovoljno jasno.

¹ ŽA XIII — XIV 1964, 86—97.

² Demetr. kod Strabona 603.

³ v. VI. Georgiev, *Die altgriechischen Flußnamen*, Izsled. v čest Akad. D. Dečev, Sofija, 1958, 4.

⁴ St. Byz.; v. VI. Georgiev, op. cit., 4

⁵ M. Budimir, *Ievr. *kleu- „teći, plaviti, prati, čistiti“*, Zbornik filol. i lingv. studija, 1921, 106 i d.

Nepotrebna je kombinacija Georgieva⁶: Αἴλιος, primarni oblik hidronima sačuvan samo u toponimima, dok je ime reke Αἴλιος ποταμός stvoreno naknadno na osnovu već stvorenog toponima koji je dobio ime po hidronimu Αἴλιος (?!); to mu je komplikovano objašnjenje potrebno, jer se očigledno transponovao na grčki teren, iako ova imena smatra tračko-frigijskim, za razliku od ilirskog toponima Αἴλιωνα koji svrstava pod isti koren, ali ga zajedno sa Kraeom smatra ilirskim. On time potvrđuje priznatu leksičku srodnost između ovih dijalekata, ali se njegov odnos prema „pelazgičkom“ (to je njegov kriterij koji se donekle podudara sa Budimirovim pelastičkim) vidi iz tumačenja sledećeg hidronima na njegovom spisku: Αἴσων — „Der Flußname ist pelagischer, makedonischer oder thrakischer Herkunft“. Prema njemu, dakle, ilirsko, tračko, frigijsko ili makedonsko nije istovremeno i „pelazgičko“, mada je ovaj poslednji pojam i po njemu jedno zajedničko merilo. Iz ovih sitnih napomena vidi se koliko u ovim stvarima ima nedogledanog i nesagledanog, koliko je teško odrediti pripadnost nekom dijalektu čak i toponima za koji se zna, bar u određenom vremenskom periodu, na čijoj jezičkoj teritoriji leži; i, posebno, koliko je neodređen jedan opšti kriterij: pelastički ili pelazgički, predgrčki ili mediteranski, dok se ne izvrši hronološko, a to podrazumeva i teritorijalno raslojavanje jezičkih grupacija.

Georgiev daje dva moguća tumačenja hidronima-toponima Αἴλιος: Αἴλιος > ievr. *ai-no- „svetlucav“ ili *ais-no- „svetao“, jasan“, slov. *jasno*, rus. ясный. Druga je kombinacija: Αἴλιος od ievr. *ai-no ili *ais-no „hladan, mrazan“, rus. иней ievr. *inijo, srp. *inje*.

Ona prva kombinacija sa semantičkim jezgrom „jasan, bistar“ mogla bi se primeniti i kod tumačenja imena trojanskog saveznika Ajneje, pogotovu zato što se pomenuti hidronimi i toponimi sreću u oblastima tračkih Ajnejada, čiji je eponim Ajneja, i tračkih Kruseja, koju su s njima živeli u prijateljstvu.⁷ Malten tamo pominje još jedan Ainos na ušću Hebra, koji pominje i Vergilije⁸, i gde je humka Polidorova⁹ i grad Aineia u Halkidici, t. j. na mestima odakle se račvaju putevi — s jedne strane prema Heladi, gde su u Tesaliji utvrđeni isti hidronimi i toponimi, i druge strane ka Maloj Aziji, gde je ovaj hidronim konstatovan u Troadi i jedan toponim Ainos preko puta ostrva Roda na maloazijskom tlu.¹⁰ Kako mi legendu o Ajneji i Ajnejadima ili Ajnejevićima i o njihovom kretanju ne možemo utvrditi neposredno južnije od Ide, gde su vladali vekovima posle sloma Troje¹¹, a srećemo isofona toponima sasvim na jugu u Kilikiji i lična imena iste derivacije Αἴλιος takođe u Kilikiji¹², zatim daleko na severoistoku

⁶ Vl. Georgiev, op. cit., 4.

⁷ L. Malten, *Aineias*, Archiv für Religionswissenschaft XXIX/1—2, p. 56 (dalje: Malten, *Aineias*)

⁸ Verg. Aen. III, 19.

⁹ Plin. n. h. 4, 43.

¹⁰ Malten, *Aineias*, p. 42.

¹¹ Malten, *ibid.*, 42.

¹² Sundwall, *Die einheim. Namen der Lykier*, 1913, kod Maltena, l. c.

Anadola u Paflagoniji i još dalje na istoku lična imena *Αἰνιάτης*¹³, onda nam mora čudno izgledati Maltenovo gledište, da su hidronimi i toponimi od ove osnove u Trakiji dobili ime po Ajneji. Malten ne daje etimologiju imena Ajneje, ali kaže da se homofona lična imena u Arkadiji i Eubeji, izvedena od grčkog *αἴλιος* „hvala, slava“, i *αἰνός* „moćan, snažan“, moraju izdvojiti od ovih tračko-frigijskih hidronima i toponima čiji je Ajneja eponim.¹⁴ Tu svakako spada i Zevsov epitet *Αἰνήτος* na Kefaloniji,¹⁵ koji je verovatno izveden od jednog od oba ova prideva (mada se tamo nalazi i jedan breg *Αἴλιος* uz koji se spominju i istoimena mesta na Peloponesu i kod Orhomena u vezi sa Ajnejinim lutanjima.¹⁶ To važi i za *Ἀφροδίτη Αἰνείας* koja se zove i *Ἀφροδίτη Ἀγγισιάς*.

Ako tome dodamo i makedonski grad *Αἰνεία*¹⁷ i grad u Etruriji *Αἰνεία*¹⁸, čiji se promenjen akcenat može objasniti miksoglotskim uticajem, onda se nalazimo pred jednom rečju čiji se leksemski minimum sreće u hidronimima, toponomastici i onomastici Trakije, Halkidike, severozapadnog, severoistočnog, istočnog i južnog Anadola, u Makedoniji, Tesaliji, Arkadiji, Eubeji, na Peloponesu, i na italском kopnu u Etruriji, ali ne na Siciliji, gde je sa Elimima prvo stigao Ajnejin kult iz Male Azije.

Okolnost da na Siciliji gde Stesihor peva o Ajnejinoj plovidbi na zapad: *Αἰνείας σὺν τοῖς ἰδίους ἀπαίρων εἰς Ἑσπερίαν*¹⁹ i gde je u oblasti Elima, u Segesti i pribrežju Eriksa rasprostranjena legenda o Ajneji nema imena mesta od ove osnove, a ima hidronima maloazijske derivacije: *Krimissos*, *Telmessos*, *Helbessos* (*Herbessos*, *Hermessos*), ukazuje na to da hidronimi i toponimi u Trakiji i Halkarnasu *Ainios*, *Ainos*, *Aineia* nisu morala dobiti ime po Ajneju. S druge strane, iako rasprostranjenost ovog imena ukazuje na govorenje jednog jezika (bilo u kom vremenu) na čitavom ovom prostoru, ne može se prihvatiti da je tolikim, pre svega hidronimima semantičko jezgro „snažan, jak“, a još manje „dika, slava, dičan, slavan“, čak i u slučaju da su nastala po nekom heroju. Takva etimologija, koju podržavaju etimološki priručnici, a koju srećemo za ime Ajneje, još u homerskoj *Himni Veneri*²⁰: *τῷ δὲ καὶ Αἰνείας ὄνομα ἔσσεται οὐνεκά μ' αἰνὸν ἔσχεν ἄχος, ἔνεκα βροτοῦ ἀνέρος ἔμπεσον εὐνή,* može se odnositi na pomenute epitete Zevsa i Afrodite, i možda na neka helenska homofona imena, ali kako ove dve reči inače u etimološkim priručnicima teško i pod znakom pitanja nalaze indoevropske paralele izvan grčkog, teško je objasniti toliku rasprostranjenost imena te derivacije na velikim prostranstvima koja su dobrim delom ostala uvek izvan grčke oblasti.

¹³ Strabo XII 553, Malten, *l. c.*

¹⁴ Malten, *Aineias*, 57.

¹⁵ Sch. Ap. Rh., 2, 297.

¹⁶ Malten, *Aineias*, 57.

¹⁷ Hdt. 7, 123.

¹⁸ Dion. Hal. 1, 73.

¹⁹ Tab. Iliaca, Mancuso Mem. d. R. A. dei Lincei XIV, 1911, Fasc. VIII. (Malten. *Ain.* 42.)

Pre bi se stoga moglo očekivati da je tu semantička jezgra ona koja se sreće i u ličnim imenima i u hidronimima, a to je pomenuta kombinacija Georgieva za hidronim Αἴνος < *ais-no „jasan, bistar, svetao“, upor. *Jasna, Svetlana/Svetlan; Bistrica, Bistra, Glanos, Weißbach*. Sufiksadni oblici Ajnejin imena: Αἰνελας (Αἰνελας) Αἰνεύς možda čak ukazuju na situaciju obrnuto od Maltenove pretpostavke tj. da je Ajneja dobio ime po mestu, ili porečju, te da mu ajolski sufiks daje značenje otprilike „Bistričanin“, kao što ima prezimena Moravac, Vardarac, Podunavac i sl. Pa ipak sva ova razmatranja o imenu Ajneje nisu nas pomakla ni korak dalje od onoga što je konstatovao već sam pesnik Ilijade Δαρδανίων αὐτ' ἤρχεν εἰς παῖς Ἀγγίσαο, Αἰνελας,²² tj. da je na strani Trojanaca učestvovao kao saveznik i Dardanac Ajneja. Kako reč nema nikakva specifična obeležja bilo ilirske, bilo tračke ili „tračko-frigijske“ onomastike ukoliko su ova dosada mogla biti zapažena, to je Georgijev mogao da je proglasi tračko-frigijskom, Krae ilirskom, a realnih osnova ima izgleda samo da se reč svrsta u rani indoevropski; za pelastičku pripadnost nemamo guturalnog refleksa da to potvrdi.

Ovaj se zaključak slaže sa onim do koga ja došla Fanula Papazoglu u članku *Dardanska onomastika* u Dinićevu zborniku²³ da je pre dolaska Ilira u Dardaniju (ilirski imena u Dardaniji ona smatra indigenim i osnovnim, dardanski narod je produkt samo jače simbioze sa starosedecima) tamo bilo starosedelaca. Ti starosedeci sasvim sigurno nisu bili Tračani, „jer smo videli da se Tračani izdvajaju kao posebna etnička grupa u okviru Dardanije“. Izdvajajući na ovaj način Ilire i Tračane od starosedelačkog sloja, pa čak i Dardance koji su samo produkt simbioze sa starosedecima, autor nas lišava zajedničkog kriterija Pelasta. Čitav problem tračko-ilirskog po jednim, tračko-frigijskog po drugima, problem Dardanaca — Ilira po jednim, Dardano-Trako-Frižana moraće se stoga podvrći reviziji.

Ime poslednjeg zajedničkog pretka Ajneje i Prijama, prema genealoškoj legendi koju navodi sam pesnik *Ilijade* Δάρδανος, eponim Dardanaca, našlo je odavno etimološko objašnjenje, koje predstavlja klasičan primer lingvističkog operisanja nedovoljno zasnovano na jezičkim činjenicama. H. Krae²⁵ prihvata tumačenje Hana²⁶ Δάρδανος: alb. dardhë „kruška“. A Majer²⁷ preuzima ovo isto tumačenje od drugih ranijih stručnjaka²⁸. On tome dodaje i alb. dardhan „seljak“,

²⁰ Hom. *hymn. in Ven.* 199.

²¹ L. Wackernagel, *Glotta* 7, 1915, 162, gde su kao paralele navedena imena Stencias, Hermeias, Augeias, Antheias (Malten, *Ain.*, 42).

²² Hom. *Il.* II, 819.

²³ F. Papazoglu, *Dardanska onomastika*, Zbornik Filoz. fakulteta, Spomenica M. Dinića I 73 (dalje: F. Papazoglu, *Dardanska onomastika*).

²⁴ Hom. *Il.* XX, 215 i d.

²⁵ H. Krahe, *Die Sprache der Illyrier* I, Wiesbaden, 1955, 113 (dalje: Krahe, *Die Spr. d. Ill.*)

²⁶ J. G. v. Hahn (*Alban. Studien* I 1853, 236).

²⁷ A. Mayer, *Die Sprache der alten Illyrier* II, Wien 1957, 33.

²⁸ G. Meyer, *Alb. et. Wb.*, 60, i P. Kretschmer, *Einl.* 245 f.

čemu priključuje jedno nedokumentovano tumačenje „odgajivač krušaka“ i vezuje gr. ἄχερδος < *g^hherdo-s „živica od trnja“ (sa dokumentovanim značenjem kod Sofokla i Ferekrita (Bailly, *Dict. Grec-Français*, s. v.) „poirier sauvage“). On dalje prihvata tumačenje po kome ime ilirskog plemena *Pirustae (koje Budimir dovodi u vezu sa imenim Pelasta), znači isto što i Dardani (lat. Pirum < *pisom).

Ovo tumačenje Hana, G. Majera, Krečmera, Kraea, A. Majera bilo bi sa lingvističke strane ispravno (ma da je radikalni elemenat neraščišćen, upor. tumačenje M. Budimira ghordho koje u slovenskim i pelastičkim govorima ima uže značenje „ograda, grad sa drvenom ogradom“ dokumentovano u toponomastičkom materijalu na Kritu, u Etruriji, Arkadiji, Makedoniji, Frigiji, Galatiji i t. d.²⁹ Samo što nikada, nigde i ni od koga nije posvedočeno da su se Dardanci ili Pirusti bavili gajenjem krušaka.

Poznato Budimirovo tumačenje dardanskog imena na osnovu Hesihijeve glose ἀρδαίνει· μολύνει, prema kojoj bi značilo otprilike „prljavko“ korad. engl. dirty, moglo bi se uzeti u obzir kada bismo znali čija je to glosa kod Hesihija. Po svoj prilici nije dardanska, jer je teško pretpostaviti da bi Dardanci sami sebe nazvali po svojoj legendarnoj prljavštini, koja je svakako morala biti uočljivija njihovim susedima. Prema tome to bi mogao biti apelativ kao što je slučaj s našim nazivom Nemci.

Što se tiče Dardanaca u Troadi, koji su ostavili dokaze o svom silasku sa Balkana u nazivu Dardanela, oni su o svojoj lutačkoj prirodi ostavili dovoljno tragova. O tome je prikupio dokaze Malten³⁰ gde navodi i izvore za ove podatke. Prema ispitivanjima Maltena u pomenutom članku, linija Elima koji su preneli legendu o Ajneji na Siciliju, gde su došli nekako jednovremeno kad i Etrurci u Italiju, poklapa se sa linijom kretanja Dardanaca. Ime Elima on vezuje za Solime, po Krečmeru u M. Aziji, ali skreće pažnju na ostrvce Σολύμνια u Termajskom zalivu, upravo pored mesta Ajneje³² i na glosu kod Hesihija Σολύμοισιν· ἔθνη Σκυθῶν. Navodeći izvore, Malten³³ utvrđuje Elime takođe na Balkanu — u Panoniji na Savi grad ili poluostrvo Segestika kod Siska sa istim imenom kao potonji grad Segestika u oblasti Elima na Siciliji. Oblast Elima na gornjem Haliakmonu na

²⁹ M. Budimir, [*Grci i Pelasti*, Pos. izd. SAN, knj. CLXVIII. Odelj. lit. i jezika, knj. 2, Beograd 1950, 56.

³⁰ Malten, *Aineias*, 57—58: „Dardanos begegnet, nachdem er seinen Sitz im Gebiete der Dardaner auf dem Balkan verlassen und in die Troas gelangt, wieder in Samothrake, und dann auf griechischem Boden in Arkadien, wo er geboren wird entweder im Osten in Pheneos oder an der triphylischen Westküste in einer Höhle bei Lepreon, von dort auch hinübergenommen auf die Insel Zakynthos, deren Eponym sein Sohn ist; hergeleitet wird er auf die Insel aus dem westarkadischen Psophis, dessen Name in der Akropolis von Zakynthos wiederkehrt; um dieser Zusammenhänge willen kommt Aineias auf seinen Wanderfahrten auch nach Zakynthos“.

³¹ P. Kretschmer, *Einleitung in die Geschichte der Griechischen Sprache*, Göttingen, 1896, 393).

³² Plin. *n. h.* IV, 43.

³³ Malten, *Aineias*, 58.

Epeirotsko-makedonskoj granici sa eponimom Elimos ili Elimas. Grad Elymion na Eubeji, Elymis mesto koje Ksenofon spominje u Arkadiji između Orhomena i Mantineje, tačno u oblasti gde leži Anchisia koju pominje Pausanija.

Prema tome, kako Malten utvrđuje, linija kretanja Dardanaca ide sa severa, račva se i uliva u M. Aziju s jedne strane, a s druge strane preko Makedonije i srednje Grčke na Pelopones. Iz Troje, u obliku kulta Ajneje i njegovog oca Anhisa, posredstvom Elima prelaze na Siciliju. Kretanje Elima teče paralelno sa Balkana preko M. Azije (utvrđeno na osnovu sicilsko-maloazijskih ličnih imena) na Siciliju, a drugim ogranakom sa Balkana preko Makedonije do Peloponesa.

Drugim rečima, plemena Dardanaca i Elima krenula su iz istih balkanskih oblasti ka jugu u M. Aziju i na potonje grčko tle, a njihovi delovi su posle vekovnog boravka u M. Aziji, apsorbovanjem elemenata tamošnjeg jezika i kulture, prešli na zapadni ugao Sicilije. I jedne i druge Malten zajedno sa Kraeom smatra Ilirima sa tračkom primesom. Napominje da je njegovo gledište o Elimima, njihovom kretanju iz Ilirije, preko M. Azije u zap. Siciliju prihvatio i F. Somer u privatnom pismu koje mu je uputio.

Slično „čergarske“ osobine (kako je to negde duhovito primetio N. Vulić), nisu ostale nezapažene ni kod Ajneje, vođe Dardanaca pod Trojom i kod Ajnejada čiji je on eponim. Ako prihvatimo vezu Elima sa Dardancima i Ajnejom i povezanost Σολύμνια — Αἴνεια u Halkidici, onda nema razloga da se ne uzme u obzir i veza između pomenute Hesihijeve glose Σολύμοισιν ἔθνη Σκυθῶν i imena skitskog kralja Δάρδανος kao što to čini N. Vulić gde poriče svaku vezu između Dardanaca u Troji i Dardanaca „u zemljama u kojima za celo nije bilo nikada Ilira“. Tako ovi Dardanci iz Troade nemaju po njemu nikakve veze sa Δαρδανέες u sev. Indiji³⁷, sa narodom istoga imena na granici Asirije i Medije,³⁸ sa mestom Δαρδανίς u Kirenaici i Dardanakusu u Etiopiji. Nema posebne prepreke da se uspostavi veza između Δαρδανέες u sev. Indiji i Mediji i Vulićevih primera za slučajnu homofonost imena, koje navodi Fanula Papazoglu³⁹: Segestani u Persiji, pored Segestica — Sisak, koje Malten dovodi u vezu sa Elimima na Balkanu i na Siciliji gde postoji istoimeni toponim.

Ἀσσάρακος, sin Trosa, po bočnoj liniji zajednički predak Ajneje i Prijama, ded Anhisov i praded Ajnejin,

Τρῳᾶς δ' αὖ τρεῖς παῖδες ἀμύμονες ἐξεγένοντο
Ἴλός τ' Ἀσσάρακός τε καὶ ἀντίθεος Γανυμήδης⁴⁰
Ἀσσάρακος δὲ Κάπυν. ὁ δ' ἄρ' Ἀγγίσην τέκε παῖδα⁴¹

³⁴ H. Krahe, *Balkanillyr. Geogr. Namen.*, 70, 98, 106, 113.

³⁵ Diod. *IV* 43.

³⁶ Glas SKA CXIV, 1925, 90.

³⁷ Dion. *Peripl.* 1138.

³⁸ Herod. I 189.

³⁹ F. Papazoglu, *Dardanska onomastika*, 50.

⁴⁰ Hom. *II.* XX 231—32.

⁴¹ Hom. *II.* XX 239.

može se lingvistički ispravno dovesti u vezu sa **esr*, gr. ἔαρ ἄλιμα, Κύπριοι *Hes.*, sa osnovnim značenjem „krv, mezgra, sok“, ἦαρ ἄλιμα, ψυχῆ (*Hes.*) > *ἦσαρ⁴², εἶαρ (Calim. *Nic. Schol. T.* 87) ἔαρ < ἐ[σ]αρ⁴³, sa koradikalima u stind. asrk (nom. acc.), u hetskom ešhar, jerm. ariun, lat. as(s)er (kod Paula Festa assyr, koje Boasak (D. E. Gr., s. v. ἔαρ) smatra koruptnim.

Iako su ove veze indoevropske, one svojim hetskim i indoiranskim koradikalima upućuju i na daleko anadolsko zaleđe, sa severa skitsko i jermensko, unazad preko Asirije do indoiranske oblasti, a to su sve oblasti gde su utvrđeni toponimi isofoni sa Dardancima i Solimima/Elimima prema izvorima koje je pokupio sam Vulić, smatrajući da su apsurdne i ove veze i veze Dardanaca u Troadi sa balkanskim Dardancima.

Međutim, kada ugledni ispitivači kao J. Pokorni nalaze ilirske jezičke tragove širom Evrope, tako da se po rečima Uotmafa⁴⁴ pojam „ilirski“ gotovo počeo da poklapa sa pojmom „indoevropski“, onda se mogu tražiti ovakve veze i u oblastima bližim centralnom troguralnom jezičkom području nego što je recimo zapadna Evropa, gde Pokorni nalazi tolike ilirske podudarnosti. To ne znači da u prvim predstavnicima Dardanaca i Elima, ukoliko su došli sa tih strana, treba videti etnički određene Ilire ili Pelaste; oni su se kasnije mogli izmešati sa Starincima, ali ne potpuno, kao što to nije slučaj ni sa Ciganima (na čijem se dijalektu u okolini Kruševca — uzgred na napomenem — kako sam čula od Cigana iz tog kraja, lualica kaže dardān, a pas lualica dardanka i dandarka.

Komentarišući Vulićeve članke u kojima on ukazuje na apsurdnost do koje može dovesti metod utvrđivanja srodnosti dva naroda na osnovu sličnosti njihovih geografskih i ličnih imena, s obzirom na to da se iste grupe glasova mogu sresti u leksici najraznovrsnijih naroda među kojima ne postoje nikakve veze, Fanula Papazoglu⁴⁵ usvaja ove primedbe i smatra ih ozbiljnom opomenom. Razume se, odbija autorovo poricanje veza između balkanskih Dardanaca i Dardanaca u Maloazijskoj Troadi, primećujući da autor zaboravlja da postoje mnoge indicije kod antičkih pisaca koje ukazuju na veze ne samo Dardanaca, već i drugih maloazijskih naroda sa srednjebalkanskim (Mezi, Frigi). Ona sama u pomenutom radu naglašava potrebu da se pri proučavanju svakog dijalekta ponaosob usvoji metod izdvajanja pojedinih jezičkih područja sa specifičnim jezičkim osobenostima, pri čemu kao osnova treba da služi upravo onomastika.⁴⁶ Na osnovu ispitivanja D. Rendić-Miočevića i R. Katičića, koji su krenuli tim putem, pokazalo se da se na teritoriji provincije Dalmacije mogu jasno izdvojiti za sada tri onomastička područja: liburnijsko, srednjedalmsko i južno ilirsko. Moramo naglasiti da se u spiskovima Katičića

⁴² W. Schulze, *Quest. ep.*, 165, kod Boasaka, *Dict. Etym. Gr. s.* ἔαρ.

⁴³ A. Hoffmann, *Bez. Beitr.* 15, 85 i *Gr. Dial.* 1. 112.

⁴⁴ H. Krahe, *Die Spr. d. Ill.* 1, 7.

⁴⁵ F. Papazoglu, *Dardanska onomastika*, 50.

⁴⁶ F. Papazoglu, *Dard. onom.*, 72.

koji je izvršio ova izdvajanja za srednje dalmatsko i južno ilirsko područje⁴⁷ ne nalazi ni jedno jedino ime koje ima paralelu u Ilijadi.

Od 66 imena koje je sa teritorije Dardanije (oblasti: 1. Prizren—Đakovica—Orahovac—Peć; 2. Priština—Mitrovica; 3. Skopje—Kumanovo; 4. Niš—Bela Palanka—Knjaževac) izdvojila F. Papazoglu, određivši im na istoku trački, a na zapadu indigeni ilirski karakter, isto tako nema ni jednoga sa paralelom kod Homera osim Δαρδάννα „robinja“—nije jasno dali je u pitanju lično ime, ili naziv za roba po poreklu, i *Darda(nus)* (Skopje), *Dardanus* (Ulpia Serdica), Δάρδανος (natpis iz Skidre u srednjoj Makedoniji), gde, kako autor napominje, nije jasno da li je u pitanju etnikon ili lično ime. U napomeni uz ova imena ona ukazuje na niz imena izvedenih od Dardanus na ranohrišćanskim natpisima, od kojih je jedan iz severne Afrike. Autor ostavlja otvoreno da li su nosioci ovih imena u poznoj antici imali kakve veze sa Dardanijom. To samo ukazuje na potrebu praćenja predgrčke onomastike u periodu posle antike, u sr. Veku i dalje — slika bi bila potpunija ako se zna kada, gde i zašto su se održala.

Kao što se vidi, izdvajanje onomastičkih područja u istorijski utvrđenim središtima Ilira, Tračana i t. d. ne može biti uvek od koristi za utvrđivanje specifičnog ilirskog, tračkog i t. d. karaktera tih leksičkih ostataka. Pre svega, stratigrafija ličnih imena može dati veoma pogrešnu sliku o etničkoj pripadnosti, ako se radi o relativno uskom području — grupe imena prevladavaju s generacije na generaciju čak i u sasvim malim vremenskim razmacima od nekoliko godina, čas u jednom naselju, čas u drugom, čas u jednoj oblasti, čas u drugoj, uticajem rodbinskih veza, popularnosti neke ličnosti i sl. Zatim, što se tiče veza sa homerskom onomastikom, vekovi, promene, etnička pomeranja, nove kulture i novi utičaj dele razdoblje homerske epike od njenih tradicionalnih veza sa ilirskom područjem. A lična imena se toliko ne drže, njihova propagacija je relativno kratkotrajna i promenljiva. Stoga poreklo ovde tretiranih etnika, ličnih imena i geografskih naziva i njihova velika geografska rasprostranjenost pružaju možda samo izvesne indikacije, hronološki još ne razčišćene za puteve indoeuropeizacije balkanskoanadolskog prostora a ni jedna od njih ne dokumentuje neko tračko-frigijsko ili ilirsko najstarije poreklo ovih reči.

Beograd.

Radmila Šalabalić.

RÉSUMÉ

Radmila Šalabalić: ΑΙΝΕΙΑΣ = „SVETLAN“ (nom propre serbe signifiant „clair“) „BISTRICANIN“ (= „originnaire de Bistrica“)

La seule étymologie qui soit plausible pour le nom d'Énée, allié troyen: le rapprochement avec le groupe de Αἴνος que VI. Georgiev (*Die altgriechischen Flußnamen*, Sofia, 1958, p. 4) a expliqué comme étant dérivé de ie. *ai-no-* „étin-

⁴⁷ R. Katičić, *Die illyrischen Personennamen in ihren südöstlichen Verbreitungsgebiet*, Ža XII, 1962, 95—120; isti: *Das mitteldalmatische Namensgebiet*, ŽA XII 1962 255—292.

celant, brillant, lumineux“, ou bien de **ais-no-* „clair, limpide, luisant, lumineux“ — ne concerne que la racine et oblige à supposer que le sens particulier de „clair“ serait seul ancien.

On retrouve ce lexème-minimum dans l'hydronymie, dans la toponymie et dans l'onomastique de la Thrace, de la Chalcidique, de l'Asie Mineure du nord-ouest, du nord-est, de l'est et du sud, en Macédoine, en Thessalie, en Arcadie, dans l'Eubée, sur le Péloponnèse et sur le sol italique en Étrurie. Mais on ne le retrouve guère en Sicile, où sont arrivées — dûes aux Élymes — les premières légendes relatives au culte d'Énée. Ceci nous amène à conclure qu'on ne peut pas, selon Georgiev, attribuer ce nom au thraco-phrygien (avec un dérivé de la même racine en illyrien — *Alwóna*), et que les hydronymies et les toponymies attestées dans la région de la Thrace ne sont issues du nom d'Énée non plus.

D'autre part, en Sicile, où Stésichore nous chante le voyage d'Énée vers l'ouest, et où, dans Ségeste, région des Élymes, sur le promontoire d'Éryx, la légende d'Énée a été répandue, aucun nom géographique, représentant cette racine, n'est connu. Cependant, à la même époque, y est attesté un nombre d'hydronymies et de toponymies de la dérivation anatolienne (Krimissos, Telmessos, Helbessos etc.). Ces faits prouvent à leur tour que les hydronymies et les toponymies de Thrace et d'Halicarnasse: *Ainos*, *Aineia* ne sont pas dérivées du nom d'Énée.

Ce nom très répandu sur un grand domain du monde ancien, indique, dans une époque encore non-déterminée, la prédominance d'une langue sur le territoire entier. Mais rien de certain n'indique qu'un si grand nombre de noms notamment ceux de fleuves, provienne d'un noyau sémantique „fort, robuste“; rien ne nous prouve l'existence d'un autre signifiant „gloire, honneur, glorieux, honorable“, même si ces hydronymies résulteraient d'un héros éponyme, on l'a supposé. Cette étymologie soutenue par des dictionnaires étymologiques et que l'on retrouve, pour le nom d'Énée, déjà dans l'hymne hom. in Ven., serait satisfaisante vu des épithètes de Zeus (*Αἰνήτοξ*) et d'Aphrodite (*Αἰνεῖαξ*), peut-être de quelques noms grecs isophones. Mais, du fait que ces deux mots (*αἴνος* „gloire, honneur“ et *αἰνός* „fort, robuste“ trouvent difficilement des représentants et des correspondants hors du grec dans les dictionnaires étymologiques, il ne serait pas facile d'expliquer l'extension aussi considérable des noms de cette dérivation dans une vaste région qui est restée au cours de son existence toujours hors du domain linguistique grec.

Le rapprochement *Αἰνεῖαξ* — *Αἴνος* — **ai(s)-no-* „clair, limpide, lumineux“ vient à l'appui des formations parallèles des noms et des hydronymies: Jasna, Svetlana/Svetlan, Bistrica (n. propre n. du fleuve), Glanos (fl.) Weissbach (fl.) etc. Les variations suffixales du nom d'Énée *Αἰνεῖαξ* (*Αἰνέαξ*) *Αἰνεύς* suggèrent plutôt un état inverse à l'hypothèse de Malten: le nom d'Énée provient d'une toponymie, ou précisément d'une région riveraine, et son suffixe éolien lui donne une signification rappelant „Bistričanin“ = „originaire de Bistrica („Bistrica“ = rivière aux ondes limpides“) cf. noms de famille serbe: Moravac, Vardarac, Podunavac „originaire de la région des fleuves Morava, Vardar, Danube.

La ligne des déplacements des Élymes qui ont apporté la légende d'Énée à la Sicile (où ils sont venus à peu près en même temps que les Étrusques en Italie, comme l'a montré L. Malten), couvre celle des Dardaniens, dont l'éponyme était Dardanos, le dernier ancêtre commun d'Énée et de Priame d'après la légende conservée dans l'Iliade. Les tribus dardaniens et élymiens descendaient donc du nord, s'installaient en Asie Mineure en absorbant, au cours des siècles, des éléments de la langue et de la culture du pays, pour passer plus tard dans le coin occidental de Sicile.

Si l'on admet que ce groupe de noms (des Élymes de Sicile, des Dardaniens et le nom d'Énée) ait un correspondant balkanique commun, justifié par Ségeste — ville ou péninsule en Pannonie sur la Save — plus anciennement attesté que Ségestica dans la région des Élymes en Sicile); si l'on admet la connection de *Σολύμνια* (petite île) avec *Αἰνεῖα* en Chalcidique, rien ne se permet à voir un rapprochement (contrairement à N. Vulčić) des *Σολύμοισιν* ἔθνη Σκυθῶν Hes. et *Δάρδανος* (Diod.) (le roi des Scythes), des Dardaniens à Troade avec les *Δαρδανέες* au nord des Indes (Plin. Pér. pl.) et avec un peuple du même nom, voisin Mèdes et Indes

(Plin. Péripl.) et avec un peuple du même nom, voisin aux Medes et aux Perses (Hérod.)

Le nom d' Ἀσσάρακος (fils de Tros, ancêtre commun d'Énée et de Priame par la ligne latérale, grand-père d'Anchise, bisaïeul d'Énée < *esř gr. ἔαρ' αἶμα, Κύπριοι Hes. „sang, suc suc, de fleur, élan vital“ et ses correspondants en sanscrit (a s ř k), en hittite (e š h a r), et en arménien (a r i u n), met en évidence un arrière-plan lointain tranchant en arrière l'Assyrie et atteignant la région indo-iranienne — et ce sont précisément les régions où sont attestées les toponymies isophones aux Dardaniens et aux Solymes/Élymes.

Les sources nous fournissent d'ailleurs des informations sur la nature vagabonde des Dardaniens, eux aussi, pour la période post-balkanque: on rencontre Dardanos dans les Balkans, et plus tard dans la Troade, dans la Samothrace, en Arcadie, dans le Pheneos, dans la Triphylace, au Lépréon etc. Dans la langue des Tziganes en Serbie occidentale „daradan, dardanka/dandarka“ signifie „vagabonde, chienne vagabonde“. Δάρδανος est le seul conservé de l'époque d'Homère et qui soit pénétré dans la langue des Illyriens *proprie dicti*.

On ne peut pas soutenir les étymologies du nom Δάρδανος (J. G. v. Hahn, G. Meyer, P. Kretschmer, H. Krahe, A. Mayer): alb. dard hë „poire“, A. Mayer même: lat. pirum < *pisom — Pirustae, puisque les sources ne mentionnent nulle part leur rapport avec des poires.

Le rapprochement de M. Budimir δαρδαίνει· μολύνει (Hes.) la glose étant adespoton, suggère qu'il s'agissait seulement d'un appétatif.

Aucune des étymologies envisagées n'impose une origine thraco-phrygienne ou bien illyrienne des noms dont on a parlé, et leur répartition considérable ne fournit que certains indices, chronologiquement peu examinés. Ce n'est qu'une stratification chronologique qui rendrait possible la reconstitution de l'évolution préhistorique de l'indo-européisation du domaine des Balkans, des Apennins et de l'Asie Mineure.